

Nevek, helyek, történetek

A családfakutatás és a helyismeret szerepe a könyvtárban

Sokak számára a családfa-, illetve a helyismereti kutatás elsősorban csupán érdekes hobbinak tűnik, ugyanakkor fontos kiemelni, hogy e tevékenység egyszerre forráskritikai fegyelmet kívánó kutatómunka, identitásképző folyamat és közösségépítő gyakorlat egyszerre.

A könyvtárak – kiemelve ezen intézmények helyismereti gyűjteményeit – ideális keretet adhatnak ehhez: egyszerre biztosítanak hozzáférést az adott település múltjáról szóló dokumentumokhoz, szakképzett kollégái révén módszertani támpontot adhatnak a témában még járatlan kezdőknek, valamint találkozóhelyet azoknak, akik a családi vagy éppen a közös múlt felfedezésében értéket találnak.

A települések utcái, az épített környezet, az ott működő egyesületek, nem utolsósorban pedig a temetők fűzik össze az egyéni sorsokat a település történetével, bemutatva a „helyit és a helyet” egyaránt. A könyvtár ezért nem csupán „forrástár”, hanem értelmező közeg is lehet: itt találkozhat a családi emlékezet, a helyi múlt és a kutatás módszertana.

Tudományos-szakmai szinten a családtörténetek mikrohistóriai adalékokat kínálnak a társadalomtörténet, a gazdaságtörténet vagy akár a néprajz számára, így minden település tekintetében és elvégezhető „mélyfúrások” igen izgalmas információkkal szolgálnak a ma ott élő közösség számára.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Soroksári Könyvtár Petőfi 200 Emlékkönyvtárában már a 2023-as felújítást követően igyekeztünk nagy hangsúlyt fektetni a

helyismereti gyűjtemény frissítésére, bővítésére egyaránt, hiszen itt már az 1980-as években jelentős és sikeres helytörténeti kutatás és dokumentumgyűjtés folyt, az akkor itt dolgozó lelkiismeretes és jól képzett könyvtárosoknak hála.

Már igen korán megmutatkozott az egyéni élettörténetek felderítése iránti vágy, hiszen a török hódoltság utáni korszakban, az 1720-as évek során németföldről e területre telepített lakosság számára az eredet és a sváb identitás, a hagyományok megismerése és megőrzése mindig is nagyon fontos feladat volt. A történelmi események okai, objektív értelmezésük,

az egyéni sorsok és élettörténetek pontos információi sok esetben már csak a levéltári és könyvtári, illetve digitális adatbázisokban elérhető dokumentumok alapos vizsgálatával válnak visszafejthetővé és értelmezhetővé a leszármazottak számára. Az e témában hozzánk érkezők részére szakszerű és hatékony segítséget kívánunk nyújtani.

A vizuális dokumentumok – korabeli fotók, műtermi képek, plakátok, térképek, képeslapok is – különleges értéket hordoznak. Ezek gyűjtése és tartalmi feltárása révén indult meg könyvtárunkban is egy friss kutatási folyamat, amelynek első lépcsőjeként a településen alkotó és élő egykori századfordulós fényképészek – Borsy Béla, Gerber Oszkár, Temler Árpád – munkáin keresztül igyekeztünk megismerni a település és az itt élő emberek történetét. E kutatási szál pedig tovább vezetett az egykor Soroksáron élt zsidóság történetének megírásához, temetőjének adatoláshoz, amely téma iránt az itt élő közösség élénken érdeklődik, így számos könyvtári esemény kiindulópontjává is vált, a kutatási anyagot pedig elérhetővé tettük több hazai és külföldi intézmény digitális gyűjteménye számára is.

Egy fotó hátoldalán található ceruzás felirat, a fényképész műterem bélyegzője, a viselet, a katonai egyenruhán látható jelvények, vagy a háttérben feltűnő utcatábla mind-mind segítségünkre voltak. Ezen kutatási alapot szétszálazva, a korabeli sajtó anyagait is felhasználva – melyek a könyvtári adatbázisokon keresztül könnyen hozzáférhetőek olvasóink számára – segítünk megírni az egyéni családtörténeteket és ezzel együtt a közösség múltját is. Szerencsére egyre

**„A helyismereti
könyvtárosok szerepe
és képzése a fentiek
fényében
kulcsfontosságú:
ismerniük kell a nagy
platformok működését,
az egyes adatbázisok
erősségeit és korlátait,
a forráskritika
gyakorlatát”**

„A családfakutatás személyes önazonosság-keresés, közösségi emlékezetmunka és forráskritikai-tudományos gyakorlat egyidőben”

több az érdeklődő, határon innen és országhatáron túl egyaránt. Szoros és jó együttműködést alakítottunk ki a területben lévő helytörténeti gyűjteménnyel, a helyismeret szempontjából fontos dokumentumokat őrző és gyűjtő körökkel egyaránt.

A digitális platformok, adatbázisok ma már a kutatás elengedhetetlen részei, ugyanakkor ezek használata sokak számára még szokatlan. A könyvtárak ezen a téren is kulcsszerepet vállalhatnak módszertani útmutatókkal, forráskritikai workshopokkal és hivatkozási segédletek elkészítésével.

Fontos tudni, hogy a történeti háttér ismerete a siker egyik feltétele. A határváltozások, közigazgatási átszervezések, felekezeti viszonyok, névváltoztatási hullámok és törvényi változások mind kiemelt jelentőséggel bírnak ezen a téren. Az érdeklődőknek ezért érdemes párhuzamosan olvasnia helyi sajtóanyagokat, napi- és hetilapokat, útleírásokat, városmonográfiákat, iskolai értesítőket, ipar- és céhtörténeteket. A könyvtári helyismereti gyűjtemény – lehetőségeihez képest – éppen ezt biztosítja: a gyűjteményben található fényképfelvételek, térképek, kéziratok, könyvek és egyéb kiadványok is, szerencsés esetben hang- és videófelvételek is. Mindezek hasznos kiegészítői a digitális adatbázisok.

A könyvtárlátogatók konkrét nyeresége kézzelfogható: a könyvtárban megtanulhatják a dokumentumok szakszerű értelmezését, az adatbázisok használatát, és hozzáférnek helyi forrásokhoz, emellett a könyvtári munkatársak – különösen a helyismereti könyvtárosok – személyre szabott tanácsot is adhatnak az olvasók számára. A látogatók így nemcsak adatokat és információkat kaphatnak saját felmenőik múltjáról, településen betöltött szerepükről, hanem kutatói kompetenciákat is.

A helyismereti könyvtárosok szerepe és képzése a fentiek fényében kulcsfontosságú: ismerniük kell a nagy platformok működését, az egyes adatbázisok erősségeit és korlátait, a forráskritika gyakorlatát. Tájékozottságuk túlmutat a könyvtári kereteken is: művészet- és művelődéstörténeti ismeretekkel, történelmi tudással, levéltári ismeretekkel egyaránt rendelkeznek. Fel tudják hívni az érdeklődők figyelmét a történeti kontextusokra, amelyek meghatározzák, hol érdemes egy-egy információ után kutatni, ezzel kapcsolatos szakirodalmat javasolhatnak. Emellett képesnek kell lenniük közösségi projekteket szervezni, egy asztalhoz ültetve a szakértőket és az érdeklődőket. A témával hivatásszerűen foglalkozó kutatók számára pedig teret enged: bemutatgatják eredményeiket, és ezen események értékes kérdésfelve-

tések helyszínei is lehetnek. A könyvtári szakember így egyszerre kurátor, oktató, adatközvetítő és közösségszervező.

A családfakutatás személyes önazonosság-keresés, közösségi emlékezetmunka és forráskritikai-tudományos gyakorlat egyidőben. A helyismereti könyvtárosok tájékozottsága kulcsszereplővé teszi őket a lokális múlt feltárásában: hidat képeznek a laikus érdeklődők és a professzionális kutatók között, és olyan közösségi platformot teremtenek, ahol a családtörténetek a település nagyobb narratívájába illeszkednek. A könyvtár így nemcsak őrzi, hanem újra is rendezi a közös emlékezetet: elősegíti a helytörténeti kutatásokat, erősíti a közösségi kötelekeket egyaránt és mindeközben ismeretátadási feladatot is vállal, és az így szerzett ismereteket és tudást olvasóink tovább is adhatnak a következő generáció számára.

Szabó Andrea